

Macbeth

Verdi-felújítás a Zenés Színházban

Aligha jellemezhetjük pontosan azt a csodát, amit az alcím „Verdi-felújításnak” titulál. A kritika eleve lemond arról, hogy a különleges élményt „méltóan méltassa”. A szokásos fordulatokkal csupán annyit mondhat, ez a zenedrámai produkció mind a vállalkozás méretét, mind a kivitelezés színvonalát tekintve teljesen egyedülálló jelenség, s minden bizonnyal az utóbbi évek legjelentősebb magyarországi operaprodukciója.

A nagyságrend ezen egyértelmű leszögezése után beszélhetünk csak a komplex élmény összetevőiről.

A produkció „közép-pontja” a művészvándor, **Kerényi Miklós Gábor** rendezése. Olvasata szerint a darab elsősorban pszichológiai dráma: két jelentős személyiség fejlődése. Így a történések színterét sem a külső, a valóságos térbe helyezi, hanem belülről, a főszereplők lelkébe. Ezt a modern drámafelfogást szolgálja **Makai Péter** (színter-vendég) ihlető erejű színpadképe. Az egyetlen szimbolikus játéktér egy kiégett, üszkös vár — a két főhős belső világa; hiszen a dráma is bennük játszódik. A labirintust, a lélek különböző tájait a világitási effektusok mutatják meg minden oldalról: egyszer sívár táj, máskor fényes trónterem, majd maga a pokol. Sokszínű és aljasan képmutató lélek-díszlet. Minőségileg más, mint a szokásos típusok: nem háttér, hanem a darab része, nem kívülről jelez, hanem belülről jeleníti meg, s nem is csak a konkrét helyszínt, hanem a mű lényegét.

Erre a színpadra **Kerényi** felrajzol néhány olyan motívumot is, amelyeket a librettó elhanyagolt a Shakespeare-drámából. (Malcolm gyanúba keveredése, Macbeth képletes megkoronázása, Macduff családjának legyilkolása.) Így a motiváció szorosabb, a cselekmény érthetőbb. Szemléletes a Macbeth-házaspár gyerekkomplexusának megjelenítése az alvajáró jelenet elején levő néma-játékkal, ahol a három sorsördög a Lady (köpe-ny) elé idézi a megölt gyermekeket. Élesen mai a vidám vacsorához „feltálat”, mindent és mindenkit ellenőrző fekete testőrsereg, és a köpönyegforgató gyilkos alakja. A második boszorkánykép pedig egyetlen apokaliptikus vízió. Nagy művészek látomása egy nagy műről.

Oberfrank Gézat ezúttal (szerencsére) nem költötte le a fordítás és a rendezés, csak a zenével törődhetett. Az eredmény: messze legjobb szegedi vezénylése. Plasztikus zenekari szólások, hatások, hangerőben is kellően monumentális finálék, gyönyörűen kijátszott dalok — s mindez pontos arányokkal. Kell-e nagyobb dicséret a zenei megvalósításnak, mint az, hogy semmivel sem marad el a színpadi mögött?

A siker legalapvetőbb tényezője azonban — az eddig elmondottak ellenére is — az, hogy a főszerepeket remekül ki-lehetett osztani.

Misura Zsuzsáról tudtuk, hogy vérbeli Lady Macbeth-hang, ám ez a gyönyörű matéria, amely 2 októberon keresztül zeng át kóruson-zenekaron, mégis minden egyes találkozáskor felzaklat. S mennyivel többet ad, mint pusztán „voce”-t! A bemutatkozó áriát talán el lehet énekelni pazarlóbb hangadással is — igazolmasabban aligha!

Németh József Macbethje pontosan illik Misura öntudatos, kegyetlenül számító, de azért női mivoltára kényes nagyszonya mellé. Ahogy a műsorfüzetben maga Németh fogalmazza meg: „Nagyszerű harcos, akinek minden esélye meglesse a hatalom megszerzésére, ám a módszer, amit választ, nem fakad egyértelműen az egyéniségéből.” Ezért bukik el. Idegen erők (az ördögök képeiben folyton megjelenő végzet és felesége becsúgya) hajtják. Jelképes, ahogyan a Lady-Misura többször kézen fogja, s szinte vezeti. Németh játékának alapja a döbbenet, s egy ezt kifejező, semmibe révedő arckifejezés. A premieren ugyan itt-ott bizonytalan volt, ám a legfontosabb pillanatokban (a második boszorkányképben és a haláljelenetben) fel tudott emelkedni a mű legmagasabb szféráiba.

Lelkesítő meglepetés, hogy a második szereposztás kettőse is mennyire teljes értékű. **Andrejcsik István** tudatosabb, komplikáltabb, ha tesszük, modernebb — de kétségtelenül Macbeth. Hőse tud lenni a drámának, pedig hangja kevéssé effektív, egyáltalán nem Macbeth-hang. Színeszi remeklése azonban plauzibilissé emeli az alakítást. **Döbbenetes** (s épp egy pályakezdőtől) az emberábrázolás mélysége. **Halászi Éva** lágyabb, nőiesebb, líraibb Lady. Kevéssé elszánt és hatalmas, mint Misura, de figurarajzban és hangilg is (!) hiteles, sőt éppen Andrejcsik Macbethjére rimelő jelenség.

Fontosnak tartom, hogy nem egyszerűen négy, testre szabott egyéni alakításról van szó, hanem két párról, amelyek tagjai csak egymás mellett nyerik el értelmüket, tagjaik nem fölcserélhetőek.

Gregor József szépen éneklő Banqót, s ebben a szerepben meggyőző **Kenesei Gábor** is. **Juhász József**, az egyetlen Macduff (nem lett volna helyes legalább még egyet kijelölni?), betölti a megmentő hős funkcióját, de áriája „különös, finom transzcendenciája” nem szólal meg. A többi kis szerep megoldása is jó, kivéve egyet: **Kenesei Gábor** orvosa cvikkerével és totyogásával súlyos tévedés, teljesen kilóg a darabból!

A kibővített kórus jól énekelte: a boszorkányjelenetben kissé torzított hangon, a menekültek kórusában gyönyörűen, ihletetten.

Íme egy előadás, ahol a kritikus nincs „jelzőkre kárhóztatva”, hanem állítmányokkal értékelhet.

Egy mély katarzist ki-váltó zenedráma.

Olyan produkció, amelyet kötelességünk minél tovább megőrizni a szegedi színpadon!

MÁROK TAMÁS

Balladák földjén¹

Az olvasók közül bizonyára sokan emlékeznek **Moldován Domokos** filmjére, melyet a „lészpedi szent leján”-ról forgatott. Ilyen formában ritkán hallunk élő nyelvemlékeinkből, pedig ennek megőrzésére talán az utolsó generáció vagyunk. **Moldvában** „százados kétnyelvűség között”² nyelvújítás előtti magyart beszélve, iskolázatlanul — sőt anyanyelvi iskolák híján — érződnek, kopnak nomád és paraszti kultúránk máig meglévő gyökerei.

Az imént említett dokumentumfilmben Ilona, a lészpedi látóasszony Baranya megyébe, Egyházaskoszóra telepített rokonaihoz látogatott. Sok emberben fölmerülhet a kérdés: Miben, és hogyan különbözik a Moldvában élők és az áttelepültek életmódja, szokásaik és jogszokásaik, hiedelemviláguk, nyelvzetük, népdal- és balladákincsek?

A kérdés pedig érthető, hisz negyven éve, hogy 98 családnak Gajcsána, Klézse, Lábnik helyett Egyházaskoszóra lett az otthona. Soknemzetiségű faluban legrosszabb helyzete a telepeseeknek van. Nehéz elfogadtatni másságukat, idegen a viseletük, szokásaik, sőt sokszor a vallásuk is. Egyházaskoszóra, az unitárius sváb községbe 45 után nemcsak Moldvából érkeztek, hanem jöttek Bukovinából, a Bácskából és a felvidékről is. Hogy befogadásuk könnyebb legyen, fokról-fokra elhagyták viseletüket s szokásaik már nem a falu színe előtt zajlottak — mint például az „uralás” (újévköszöntő szokás Moldvában), vízkereszt vagy gondoljunk csak a lakodalmak kavalkádjára — hanem intim családi körben, sőt fölklórukból sok minden el is maradozott. Néprajzkutatók és egy lelkes helybéli tanár — **Bodó Rozália** — segítségével azonban megalakult a — mai nevén — „Csángó Népdalkör”, s ez örökre hagyományainknak, népdal- és balladákincsünknek.

Ami pedig a változásokat illeti... Egyrészt természetesen. A folklór mindig életmódhoz kötődik, a tevékenység hordozza magában az esztétikumot. Kozáron már csak egy furulyás él, Gusa Pali bácsi, aki a népművészet mestere. Ő meséli, hogy „odabent” Moldvában, a falujukban 70 pásztor volt, azok mind tudtak furulyálni. Itt, Baranyában, mivel pásztorra nincs szükség, az évek folyamán a furulyálás (is) színpadi, előadói szerep lett. A tevékenység és a közösségre létrehozott — egyénileg létrehozott és a közösség által ellenőrzött — alkotás kapcsolata mára megváltozott. Ma már az esztétikum — s persze a zenei, nyelvi kutatások, a hetvenes évektől újraéledő folklór — hívja életre tevékenységként — és nem a tevékenységhez kapcsolódóan — a furulyást, a mesélőt, az énekes előadót. Harminckett éve alakult Kozáron a „Csángó Népdalkör”, mely a hazai tájak után az idén Olaszországban is vendégszerepelt. Az együttesből kilencen (!) kapták a népművészet mestere címet. A tv-és rádiószereplésekkel nemcsak az ország messzi tájaira, de saját falujukban is megbecsülést szereztek. Nagy a helyi terme-

lőszövetkezet megtartó ereje, a közös munkában összenőttek a különböző nemzetiségek is.

A szülők elviszik gyerekeiket a Kárpátokon túlra, az „országnyi szülőföldre”³, Moldvába. Sajnos itt készült felvételeket nem láthatunk **Moldován Domokos** filmjében sem — illetve egy távoli falurészletet mutattak csak. Az utazó eljuthat akár IBUSZ-szervezésben is észak-moldvai román falvakba, gyönyörködhet az orthodox templomok díszítésében, festett ikonjaiban. Utókönyvet olvashat arról magyarul, viszont nem mehet csángómagyar falvakba. Az itt élő katolikusok⁴ számadataira csak következtetni lehet, de a hitelesnek tűnő források 80—120 000 főt említenek. A múlt század végén indultak meg a nyelvészeti kutatások, a „balladák földjén”, majd a 20-as, 30-as években a zenei gyűjtések.

1948-ig ezek a kutatások több nemzet gyűjtőinek, tudósainak segítségével folyt. Francia, német, finn kutatók együtt dolgoztak **Dimitru Gusti** bukaresti néprajzos tanítványaival, s a hazai kutatók közül elég csak **Domokos Pál Péter**, **Lükő Gábor**, **Mikecs László** nevét említeni. **Petru Groza** kormányát követően **Moldva behajózhatatlan szigetté vált**. Már **Ignác Rózsa** 1930 körül írta könyvében is sokat olvashatunk a „bangyenezésről”. Ez a szó hontalant, csavargót, bugyutát, ügyefogyott szerencsétlent egyaránt jelent.

Ha bármely más nemzetnek ilyen összefüggő nyelvészeti lenne, ami ráadásul őrzi archaikus közösségi szokásait, ősi balladáját, azt a világ szennzációként ünnepel. Tudománytalan, hamis adatokat közlő munkák⁵ jelennek meg Moldváról Európa számos országában, miket egy idő után forrásként használnak majd. Keves reflexió van az ilyen munkákra a szakemberek részéről, s nem tudni, miért. Lehet, hogy triviálisan hangzik, hogy a Müncheni Kódexet **Bákó** városában másolták 1466-ban, s ennek egyes — ma ismeretlen szavai a múlt században élő moldvai katolikus pap, **Kájoni János** feljegyzésében még szerepelnek?

Hogy miért fontosak ezek a munkák? Az áttelepültek igazolják, hogy a környezet mennyire meghatározója annak, hogy egy kultúra megőrződik vagy értéktelenné válik. Ertelmiség híján segítséget, támaszt veszítve anyagilag és erkölcsileg is lepusztul egy közösség. Ezt látva — nem látva, alkalmanként és zavarbaejtően szegénylősen leírjuk... **L. T.**

- Jegyzet:
1. Faragó József, kolozsvári néprajzos használta egyik munkája címél.
 2. Beke György: Mai kódex a moldvai csángómagyarokról (idézet a könyv soraiból).
 3. Kós Károly szóhasználata.
 4. Moldvában ez megegyezik a magyar származással, az oláhok orthodox vallásúak, vagy egy részük református.
 5. Legutóbb 1985-ben: **Dimitru Marti** nastól — Originea catholican din Moldova.

(Somogyi Levente felvétele)

Ismét Jogász Kupa

A Magyar Jogász Szövetség Csongrád Megyei Szervezete Hallgatói Csoportjának szervezésében 1986. március 14-én került sor a már hagyományosnak mondható „Jogász Kupa” rendezvényére. A résztvevők: (Bíróság, Ügyészség, ÜMK, AJTK oktatók, AJTK hallgatók) labdarúgásban és tekében mérték össze tudásukat. A jelentős számú szurkolótábor mellett a következő eredmények születtek az Ady-téri sportpályán: **Labdarúgás:** AJTK hallgatók—Bíróság—Ügyészség—ÜMK 5:3 góllal: Sarka Attila (3), Kertész István, Purkald Mihály, illetve dr. Vass Ferenc (3). **AJTK hallgatók** A—AJTK oktatók 8:1, góllal: Lipokatiy Károly (3), Mosonyi Csaba (2) Dusik

Attila, Szántai István, Hart Zsolt, illetve dr. Kaltenbach Jenő. Az I. helyért: AJTK hallgatók B—AJTK hallgatók A 6:1, góllal: Tenyéri Tamás (2), Sarka Attila, Kertész István, Maródi Gyula, Purkald Mihály, illetve Hart Zsolt. A III. helyért: Bíróság—Ügyészség—ÜMK—AJTK oktatók 9:1, góllal: dr. Vass Ferenc (4), dr. Pesti Gábor (2), dr. Pintér Ferenc, dr. Kemenez István, dr. Cséffán József, illetve dr. Blutman László. **A torna gólkirálya dr. Vass Ferenc lett 7 góllal.** A labdarúgás után tekére került sor a Szeol-Délép SE tekepályán. A végig szoros versenyben a végeredmény így alakult: **Csapatverseny:** I—AJTK hallgatók (Hegedűs

Róbert, Lordovics László, Szabados Gyula) 471 fa (364 + 107, telizés + tarolás), II. AJTK oktatók (dr. Dáni Sándor, dr. Kiss Barnabás, dr. Szabó Imre) 451 fa (328 + 123), III. ÜMK (dr. Kertész József, dr. Lip-pai Pál, dr. Végvári Gusztáv) 427 fa (312 + 115), IV. Bíróság—Ügyészség (dr. Kemenez István, dr. Szántó Gábor, dr. Vass Ferenc) 365 fa (272 + 93). **Egyéni:** I. Szabados Gyula IV. évfolyam joghallgató 171 fa (131 + 40), II. dr. Szántó Gábor ügyész 168 fa (124 + 44), III. dr. Dáni Sándor docens 163 fa (124 + 39). A sportnap késő este eredményhirdetéssel és díjak átadásával zárult **SZ GY**

Sej, a ti lobogótok...

Kicsiny, de a politikain kívül mindenféle más harcban megedződött, sőt megacélozott társaság darabozott a **József Attila Tudományegyetem** Allam- és Jogtudományi Kara előtt, mindhiába várván a négyes sor-számú villamost. Eleinte arról folytattak intellektuális eszmecserét, hogy a karon vajh az államtudományok, avagy a jogtudományok képezik a főcsapás irányát, tettek mindezt azért, mert az épületre kiszögeezett cégtábla alapján — naivul — azt gondolták, hogy ez egy Államtudományi és Jogtudományi Egyetem, s hogy egy esetleges hallgatóültetés esetén a mostani két különböző intézményre is szét lehetne bontani, úgy mint Allam Karra, és Jogtudományi Karra.

Egészen odáig tartott darvadozásuk, míg egyikük tekintete a cégtábláról az állami zászlóra nem tévedett, lévén ugyanis kellős közepe a forradalmi ifjúsági napoknak.

— Magasságos Uristen! — kiáltott fel némi klerikális érzelmektől áthatottan **Ellen-zéki Bölcsész**. — Mióta színe nemzetünknek a piros-fehérsárga?

Szó bennszakadt, lehelet megszeggett. Csupán a tekintetek pásztázták a kar bejárata fölötti teret. S valóban: a munkásmozgalom vörös zászlaja körül semmi gond nem mutatkozott, a nemzet zászlaja helyett azonban valóságosnak tűnő piros-fehérsárga lobogó lengedezett.

— Allahra! — izetlenkedett Kormánypartí Bölcsész. — Zöld helyett jómagam is sárgát vélek felfedezni!

Felháborodását mindnyájan jogszerűnek ítélték, lévén a nemzet zászlaja egyúttal a kormány zászlaja is.

— A mosásban kicsit megörnyedt... — kísérelte meg egyeteme névadójának idézésével tompítani a helyzet élet Jók Ász, ez azonban alig-alig sikeredett neki. Nyilván azért, mert a helyzetnek túl nagy éle volt.

— Nem lehetséges, hogy a futballvilágbajnokság előzetes következményeit nyögjük? — ütött homlokára K. Bölcsész, aki többek közt virtuóz megfogalmazásairól volt híres. — Hiszen ha egy Mexikóba szakadt szurkolónk a nagy izgalomban megfordítja a zászlókat, még az a vád érheti, hogy az olaszoknak drukkol!

Közben a maga szerény módján megérkezett a négyes villamos, amellyel hősünk szűz vidékre távoztak. Másnap meglepődéssel vették észre, hogy a Karról eltűntek a zászlók. Mivel azonban véstesen közeledett április negyedik, kíváncsian várták, vajon ugyanezen megváltozott nemzeti szítek fognak-e felkerülni akkor is? És ha igen, mit fog ezen államjogi kérdéshez szólni az ENSZ?

-andi

SZEGEDI EGYETEM

A József Attila Tudományegyetem, a Szegedi Orvostudományi Egyetem és a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola MSZMP és KISZ-bizottságainak lapja

Felelős szerkesztő: GRÓF RÓZA
Szerkesztőség: 6720 Szeged, Dugonics tér 12. Telefon: 12-119
Megjelenik havonta kétszer Ára: 2,30 forint. Előfizetési díj egy évre 36,80 forint
Terjesztik az intézmények KISZ-és azakszervezeti bizottságai
Kiadja a Csongrád Megyei Lapidató Vállalat Szeged, Tanácsköztársaság útja 10. sz. 6740
Telefon: 12-633. Tel.: 82-282
Felelős kiadó: Kispál Antal igazgató
Szegedi Nyomda Szeged, Bajcsy-Zsilinszky u. 28. 6720
1986. IV. 6. — 1503 —
ISSN: 0230-791X
Felelős vezető: Dobó József igazgató